

Budapest University of Technology and Economics
Faculty of Electrical Engineering and Informatics
Department of Computer Science and Information Theory

Simulation of quantum walks on a classical computer

Scientific Students' Association Report

Author:

Viktória Nemkin

Advisor:

dr. Katalin Friedl

2021

Contents

Kivonat	i
Abstract	ii
1 Egyenletek	1
1.1 Tenzorszorzás azonosságai	1
1.2 Kvantumséta a rácson	1
1.3 Példa	2
2 Introduction	6
3 L^AT_EX-eszközök	7
3.1 A szerkesztéshez használatos eszközök	7
3.2 A dokumentum lefordítása Windows alatt	8
3.3 Eszközök Linuxhoz	9
4 A dolgozat formai kivitele	10
4.1 A dolgozat kimérete	10
4.2 A dolgozat nyelve	10
4.3 A dokumentum nyomdatechnikai kivitele	10
5 A L^AT_EX-sablon használata	12
5.1 Címkék és hivatkozások	12
5.2 Ábrák és táblázatok	12
5.3 Felsorolások és listák	14
5.4 Képletek	15
5.5 Irodalmi hivatkozások	16
5.6 A dolgozat szerkezete és a forrásfájlok	19
5.7 Alapadatok megadása	21
5.8 Új fejezet írása	21
5.9 Definíciók, tételek, példák	21

Acknowledgements	22
Appendix	23
A.1 A TeXstudio felülete	23
A.2 Válasz az „Élet, a világmindenség, meg minden” kérdésére	24
Bibliography	23

Kivonat

Az utóbbi években egyre nagyobb figyelem összpontosul a kvantuminformatikára. Olyan globális vállalatok, mint az IBM, a Google, a Microsoft és az Amazon jelentős összegeket fektetnek kutatásba, hardver- és szoftverfejlesztésekbe ezen a területen, míg az Európai Unió és Magyarország számos olyan programot indított, melyek a kvantuminformatikai kutatások fellendítését célozzák meg.

A jelenlegi kvantumszámítógépekben elérhető qubitek (kvantumbitek) mennyisége még csekély, de sokan úgy vélik hogy a jövőben ez a szám növekedni fog. Az első olyan, a gyakorlatban is hasznos kvantumalgoritmusok, amiket ezeken a processzorokon futtatni tudunk majd, várhatóan azok lesznek, melyek takarékosan bánnak a rendelkezésre álló qubitekkel. A kvantumséta, mely a klasszikus véletlen bolyongás általánosítása kvantumos esetben, pontosan ilyen algoritmus. Mivel a qubit igénye a gráf csúcsszámában logaritmikus, így ez egy érdekes módszernek ígérkezik akár a közeljövőre nézve is. A kvantumséták erejét bizonyítja, hogy a Grover keresés (mely több kvantumalgoritmus alapját képezi) is értelmezhető ezek egy speciális fajtájának.

Dolgozatomban leírom a kvantumséták matematikai alapjait, részletezve a megvalósítás szempontjából fontos pontokat, melyek a szakirodalomban kisebb hangsúllyal szerepelnek. Ismertetem az általam írt szimulátor program architektúráis felépítését és működését, továbbá a futtatott szimulációim eredményeit.

A szimulátor programot Python 3 nyelven írtam, a Stratégia tervezési minta alapján. A szakirodalomban tipikusan használt gráfokat beépítetten támogatja, melyek kombinálásával tetszőlegesen bonyolult reguláris gráf előállítható, ez az előállítás képezi a kvantumséta alapját is. A szoftver reguláris gráfokon történő kvantum és klasszikus séták szimulációját teszi lehetővé, az eredményekről pedig egy részletes report fájlt generál. A kvantumos séták esetében a séta tulajdonságai a valószínűségek generálásához felhasznált érmétől is függnek, melyet többféleképpen is lehet definiálni. A program beépítetten tartalmazza az Hadamard-, a Grover- és a Fourier-érmeket, de felépítéséből adódóan könnyen bővíthető tetszőleges érmevel is.

Szimulációim segítségével összehasonlítottam a klasszikus és a kvantum séták viselkedését, továbbá kimutattam az elméleti szakirodalom alapján elvárt kvantumos jellegzetességeket, az Hadamard-séta ballisztikus természetét és a kvantumséták ciklikus tulajdonságát.

Abstract

In recent years, there has been an increasing focus on quantum informatics. Influential global companies such as IBM, Google, Microsoft, and Amazon have invested significant amounts into studying and developing hardware and software for this sector, while the European Union and Hungary have launched several programs to accelerate quantum research.

Current technology is yet to produce a significant number of qubits (quantum bits) in a quantum processor, but many believe the amount will increase over the years. The first practical quantum algorithms to be run on these processors are likely to be the ones that use qubits sparingly. Quantum walking, the generalized version of classical random walking, is exactly this kind of algorithm. The number of qubits required to run a quantum walk on a graph is logarithmic in the number of vertices, making it a promising technique for the near future. Furthermore, Grover's search algorithm (a basis for many quantum algorithms) can be viewed as a special case of quantum walks, which illustrates the potential power of this method.

In my dissertation, I present the mathematical framework for quantum walks, detailing the points critical for implementation, which are given less emphasis in the literature. I describe the architecture and capabilities of the simulator program I have written and the conclusions of the simulations I have run.

I developed the software using Python 3, based on the Strategy design pattern. It supports graphs commonly found in the literature while also providing a method for combining them, facilitating experimentation on several kinds of regular graphs. This composition is also the foundation of the quantum walk. It can simulate classical and quantum walks on the same graphs and produce a report file detailing the results. In the quantum case, the characteristics of the walk are also dependent on the type of coin used to generate the probabilities, which can be defined in several ways. The program includes the Hadamard, Grover, and Fourier coins and can easily be extended with others.

Running several simulations, I compared the behavior of classical and quantum walks and demonstrated the quantum characteristics expected from the theoretical literature, the ballistic nature of the Hadamard walk, and the cyclic property of quantum walks.

Chapter 1

Egyenletek

1.1 Tenzorszorzás azonosságai

Definition 1 (Asszociativitás).

$$(A \otimes B) \otimes C = A \otimes (B \otimes C) \quad (1.1)$$

Definition 2 (Disztibutivitás a mátrixszorzás felett). Ha A és C , illetve B és D kompatibilisek, akkor:

$$(A \otimes B)(C \otimes D) = (AC) \otimes (BD) \quad (1.2)$$

Definition 3 (Lemma: Egységmátrixok beolvadása).

$$(A_n \otimes I_m)(I_n \otimes B_m) = A_n \otimes B_m \quad (1.3)$$

1.2 Kvantumséta a rácson

A következőkben a rácson, mint 4-reguláris gráfon vett bolyongást fogjuk részletesen megvizsgálni.

Legyen a rács $N = n \times n$ -es.

Pozíció vektor: $|P\rangle = (p_0, \dots, p_N)$, ahol $p_i \in \mathbb{C}$ ahol $0 \leq i < N$, $\forall i$ -re és $\sum_{i=0}^N |p_i|^2 = 1$.

$$|P_0\rangle = (0, \dots, 0, 1, 0, \dots, 0) \quad (1.4)$$

$$C = \left(\frac{1}{\sqrt{2}}, \frac{i}{\sqrt{2}}\right) \otimes \left(\frac{1}{\sqrt{2}}, \frac{i}{\sqrt{2}}\right) \quad (1.5)$$

$$S_{\text{left}} = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & \dots & 0 \\ 1 & 0 & 0 & \dots & 0 \\ 0 & 1 & 0 & \ddots & 0 \\ \vdots & \ddots & \ddots & \ddots & 0 \end{pmatrix} \quad (1.6)$$

Definition 4 (Kronecker delta). Olyan kétváltozós függvény ami akkor 1, ha a két változója egyenlő, egyébként 0.

$$\delta_{ij} = \begin{cases} 0 & \text{ha } i \neq j \\ 1 & \text{ha } i = j \end{cases} \quad (1.7)$$

Definition 5 (Upper cyclic shift matrix). Az U_k mátrix egy olyan $(k \times k)$ -s mátrix, aminek a felső mellékátlóján és a bal alsó sarokban 1-esek vannak, máshol 0-k. Az index számozása moduló k történik. Ennek az i . sor, j . oszlopában:

$$U_k[i, j] = \delta_{(i+1), j} \quad (1.8)$$

Definition 6 (Lower cyclic shift matrix). Az L_k mátrix egy olyan $(k \times k)$ -s mátrix, aminek az alsó mellékátlóján és a jobb felső sarokban 1-esek vannak, máshol 0-k. Az index számozása moduló k történik. Ennek az i . sor, j . oszlopában:

$$L_k[i, j] = \delta_{i, j+1} \quad (1.9)$$

$$L = U^T \quad (1.10)$$

- Rács = két körnek a tenzorszorzata.
- Fel/le = mindig 1 sorral felette/alatta lévő (modulóval) van összekötve = n -el van elcsúsztatva.
- Függőlegesen számozva ugyanígy csak fordított elnevezések.
- Jobbra-balra = 1 távolság, kivéve sor végén, ahol a sor elejére ugrik = kis körök.
- Tenzorszorzás tulajdonságait előre kiszedni, műveletek, használatkor hivatkozni.
- Többsoros képleteknek csak 1 száma legyen.

1.3 Példa

$$n = 3 \quad (1.11)$$

$$N = n^2 = 9 \quad (1.12)$$

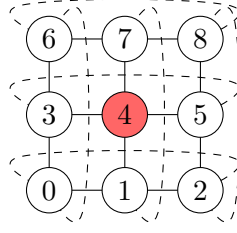

Figure 1.1: n=3-ös rács

$$S_{\text{left}} = I_3 \otimes U_3 = \begin{pmatrix} 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (1.13)$$

$$S_{\text{right}} = I_3 \otimes L_3 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 \end{pmatrix} \quad (1.14)$$

$$S_{\text{down}} = U_3^3 = U_3 \otimes I_3 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \mathbf{1} \\ \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \mathbf{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (1.15)$$

$$S_{\text{up}} = L_3^3 = L_3 \otimes I_3 = \begin{pmatrix} 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \textcolor{red}{1} & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \textcolor{red}{1} & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \textcolor{red}{1} \\ \textcolor{red}{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & \textcolor{red}{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & \textcolor{red}{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & \textcolor{red}{1} & 0 & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & \textcolor{red}{1} & 0 & 0 & 0 & 0 \\ 0 & 0 & 0 & 0 & 0 & \textcolor{red}{1} & 0 & 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (1.16)$$

$$X_{\text{head}} = \begin{pmatrix} 1 & 0 \\ 0 & 0 \end{pmatrix} \quad (1.17)$$

$$X_{\text{tail}} = \begin{pmatrix} 0 & 0 \\ 0 & 1 \end{pmatrix} \quad (1.18)$$

$$S = (S_{\text{up}}S_{\text{left}}) \otimes (X_{\text{head}} \otimes X_{\text{head}}) + \quad (1.19)$$

$$(S_{\text{up}}S_{\text{right}}) \otimes (X_{\text{head}} \otimes X_{\text{tail}}) + \quad (1.20)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{left}}) \otimes (X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{head}}) + \quad (1.21)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{right}}) \otimes (X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{tail}}) \quad (1.22)$$

$$C_4 = H^{\otimes 2} = \frac{1}{2} \begin{pmatrix} 1 & 1 & 1 & 1 \\ 1 & -1 & 1 & -1 \\ 1 & 1 & -1 & -1 \\ 1 & -1 & -1 & 1 \end{pmatrix} \quad (1.23)$$

$$U = S(I_9 \otimes C_4) \quad (1.24)$$

$$U = ((S_{\text{up}}S_{\text{left}}) \otimes (X_{\text{head}} \otimes X_{\text{head}}) + \quad (1.25)$$

$$(S_{\text{up}}S_{\text{right}}) \otimes (X_{\text{head}} \otimes X_{\text{tail}}) + \quad (1.26)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{left}}) \otimes (X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{head}}) + \quad (1.27)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{right}}) \otimes (X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{tail}}))(I_9 \otimes C_4) \quad (1.28)$$

Definition 7 (Tenzorszorzás azonosság: mátrix szorzással disztibutív). Bal oldalt 9*9-es, jobb oldalt 4*4-es mátrixok vannak.

$$U = (S_{\text{up}}S_{\text{left}}) \otimes ((X_{\text{head}} \otimes X_{\text{head}})C_4) + \quad (1.29)$$

$$(S_{\text{up}}S_{\text{right}}) \otimes ((X_{\text{head}} \otimes X_{\text{tail}})C_4) + \quad (1.30)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{left}}) \otimes ((X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{head}})C_4) + \quad (1.31)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{right}}) \otimes ((X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{tail}})C_4) \quad (1.32)$$

$$C_4 = C_2 \otimes C_2 \quad (1.33)$$

$$U = (S_{\text{up}}S_{\text{left}}) \otimes ((X_{\text{head}} \otimes X_{\text{head}})(C_2 \otimes C_2)) + \quad (1.34)$$

$$(S_{\text{up}}S_{\text{right}}) \otimes ((X_{\text{head}} \otimes X_{\text{tail}})(C_2 \otimes C_2)) + \quad (1.35)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{left}}) \otimes ((X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{head}})(C_2 \otimes C_2)) + \quad (1.36)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{right}}) \otimes ((X_{\text{tail}} \otimes X_{\text{tail}})(C_2 \otimes C_2)) \quad (1.37)$$

Definition 8 (Tenzorszorzás azonosság: mátrix szorzással disztibutív).

$$U = (S_{\text{up}}S_{\text{left}}) \otimes (((X_{\text{head}}C_2) \otimes (X_{\text{head}}C_2))) + \quad (1.38)$$

$$(S_{\text{up}}S_{\text{right}}) \otimes (((X_{\text{head}}C_2) \otimes (X_{\text{tail}}C_2))) + \quad (1.39)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{left}}) \otimes (((X_{\text{tail}}C_2) \otimes (X_{\text{head}}C_2))) + \quad (1.40)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{right}}) \otimes (((X_{\text{tail}}C_2) \otimes (X_{\text{tail}}C_2))) \quad (1.41)$$

Definition 9 (Tenzorszorzás azonosság: asszociatív).

$$U = (S_{\text{up}}S_{\text{left}}) \otimes (X_{\text{head}}C_2) \otimes (X_{\text{head}}C_2) + \quad (1.42)$$

$$(S_{\text{up}}S_{\text{right}}) \otimes (X_{\text{head}}C_2) \otimes (X_{\text{tail}}C_2) + \quad (1.43)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{left}}) \otimes (X_{\text{tail}}C_2) \otimes (X_{\text{head}}C_2) + \quad (1.44)$$

$$(S_{\text{down}}S_{\text{right}}) \otimes (X_{\text{tail}}C_2) \otimes (X_{\text{tail}}C_2) \quad (1.45)$$

Definition 10 (Tenzorszorzás Lemma?).

$$S = ((S_{\text{up}} \otimes X_{\text{head}} \otimes I) + (S_{\text{down}} \otimes X_{\text{tail}} \otimes I))((S_{\text{left}} \otimes I \otimes X_{\text{head}}) + (S_{\text{right}} \otimes I \otimes X_{\text{tail}})) \quad (1.46)$$

Chapter 2

Introduction

A bevezető tartalmazza a diplomaterv-kiírás elemzését, történelmi előzményeit, a feladat indokoltságát (a motiváció leírását), az eddigi megoldásokat, és ennek tükrében a hallgató megoldásának összefoglalását.

A bevezető szokás szerint a diplomaterv felépítésével záródik, azaz annak rövid leírásával, hogy melyik fejezet mivel foglalkozik.

Chapter 3

L^AT_EX-eszközök

3.1 A szerkesztéshez használatos eszközök

Ez a sablon TeXstudio 2.8.8 szerkesztővel készült. A TeXstudio egy platformfüggetlen, Windows, Linux és Mac OS alatt is elérhető L^AT_EX-szerkesztőprogram számtalan hasznos szolgáltatással (figure 3.1). A szoftver ingyenesen letölthető¹.

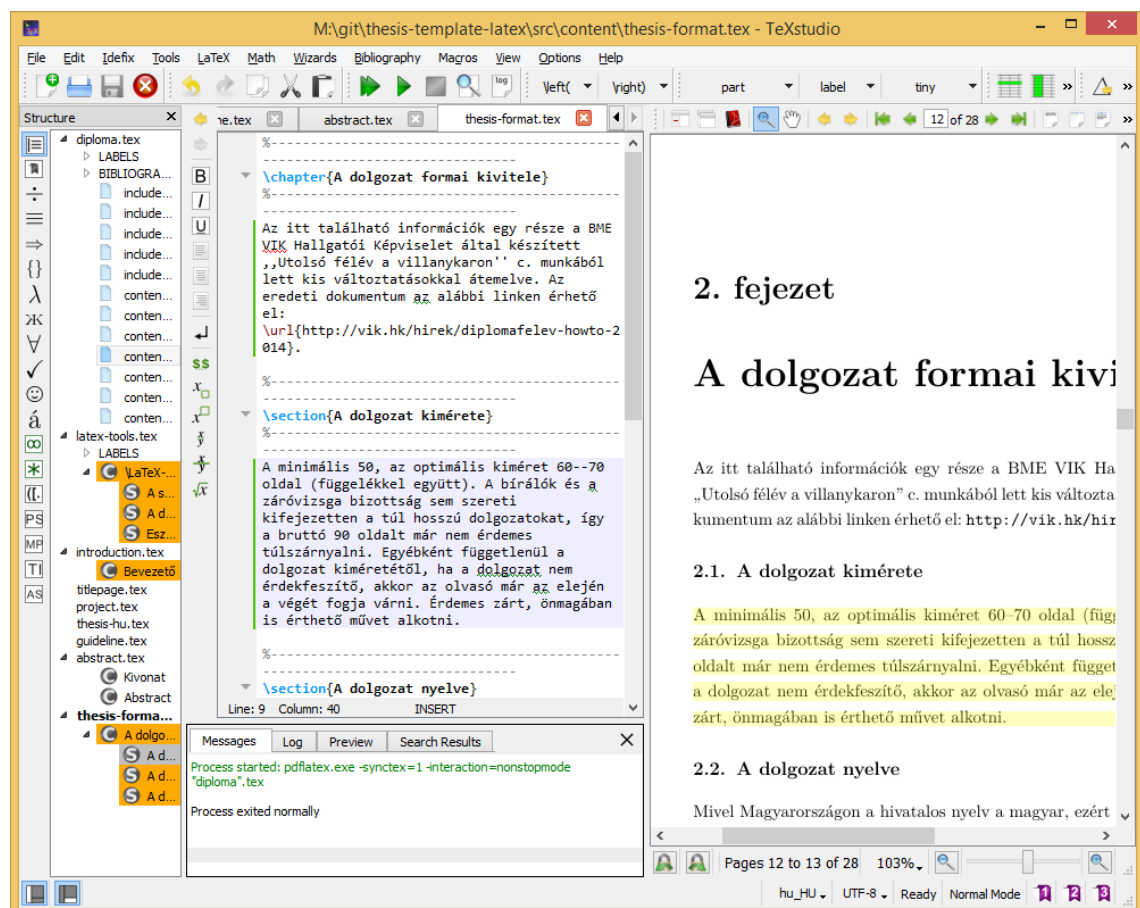

Figure 3.1: A TeXstudio L^AT_EX-szerkesztő.

¹ A TeXstudio hivatalos oldala: <http://texstudio.sourceforge.net/>

A TeXstudio telepítése után érdemes még letölteni a magyar nyelvű helyesírásellenőrző-szótárakat hozzá. A TeXstudio az OpenOffice-hoz használatos formátumot tudja kezelni. A TeXstudio beállításainál a **General** fülön a **Dictionaries** résznél tudjuk megadni, hogy melyik szótárt használja.

Egy másik használható Windows alapú szerkesztőprogram a LEd² (LaTeX Editor), a TeXstudio azonban stabilabb, gyorsabb, és jobban használható.

3.2 A dokumentum lefordítása Windows alatt

A TeXstudio és a LEd kizárólag szerkesztőprogram (bár az utóbbiban DVI-nézegető is van), így a dokumentum fordításához szükséges eszközöket nem tartalmazza. Windows alatt alapvetően két lehetőség közül érdemes választani: MiKTeX (<http://miktex.org/>) és TeX Live (<http://www.tug.org/texlive/>) programcsomag. Az utóbbi működik Mac OS X, GNU/Linux alatt és Unix-származékokon is. A MiKTeX egy alapsomag telepítése után mindig letölti a használt funkciókhoz szükséges, de lokálisan hiányzó T_EX-csomagokat, míg a TeX Live DVD ISO verzóban férhető hozzá. Ez a dokumentum TeX Live 2008 programcsomag segítségével fordult, amelynek DVD ISO verziója a megadott oldalról letölthető. A sablon lefordításához a disztribúcióban szereplő **magyar.lbf** fájlt a <http://www.math.bme.hu/latex/> változatra kell cserélni, vagy az utóbbi változatot be kell másolni a projekt-könyvtárba (ahogy ezt meg is tettük a sablonban) különben anomáliák tapasztalhatók a dokumentumban (pl. az ábra- és táblázat-aláírások formátuma nem a beállított lesz, vagy bizonyos oldalakon megjelenik alapértelmezésben egy fejléc). A TeX Live 2008-at még nem kell külön telepíteni a gépre, elegendő DVD-ről (vagy az ISO fájlból közvetlenül, pl. DaemonTools-szal) használni.

Ha a MiKTeX csomagot használjuk, akkor parancssorból a következő módon tudjuk újrafordítani a teljes dokumentumot:

```
$ texify -p thesis.tex
```

A **texify** parancs a MiKTeX programcsomag **miktex/bin** alkönyvtárában található. A parancs gondoskodik arról, hogy a szükséges lépéseket (fordítás, hivatkozások generálása stb.) a megfelelő sorrendben elvégezze. A **-p** kapcsoló hatására PDF-et generál. A fordítást és az ideiglenes fájlok törlését elvégezhetjük a sablonhoz mellékelt **manual_build.bat** szkript segítségével is.

A T_EX-eszközöket tartalmazó programcsomag binárisainak elérési útját gyakran be kell állítani a szerkesztőprogramban, például TeXstudio esetén leggyorsabban az **Options / Configure TeXstudio...** / **Commands** menüponttal előhívott dialógusablakban tehetjük ezt meg.

A PDF-L^AT_EX használata esetén a generált dokumentum közvetlenül PDF-formátumban áll rendelkezésre. Amennyiben a PDF-fájl egy PDF-nézőben (pl. Adobe Acrobat Reader vagy Foxit PDF Reader) meg van nyitva, akkor a fájlleíró a PDF-néző program tipikusan lefoglalja. Ilyen esetben a dokumentum újrafordítása hibaüzenettel kilép. Ha bezárjuk és újra megnyitjuk a PDF dokumentumot, akkor pedig a PDF-nézők többsége az első oldalon nyitja meg a dokumentumot, nem a legutóbb olvasott oldalon. Ezzel szemben például az egyszerű és ingyenes **Sumatra PDF** nevű program képes arra, hogy a megnyitott dokumentum megváltozását detektálja, és frissítse a nézetet az aktuális oldal megtartásával.

²A LEd hivatalos oldala: <http://www.latexeditor.org/>

3.3 Eszközök Linuxhoz

Linux operációs rendszer alatt is rengeteg szerkesztőprogram van, pl. a KDE alapú Kile jól használható. Ez ingyenesen letölthető, vagy éppenséggel az adott Linux-disztribúció eleve tartalmazza, ahogyan a dokumentum fordításához szükséges csomagokat is. Az Ubuntu Linux disztribúciók alatt például legtöbbször a `texlive-*` csomagok telepítésével használhatók a \LaTeX -eszközök. A jelen sablon fordításához szükséges csomagok (kb. 0,5 GB) az alábbi paranccsal telepíthetők:

```
$ sudo apt-get install texlive-latex-extra texlive-fonts-extra texlive-fonts-recommended
texlive-xetex texlive-science
```

Amennyiben egy újabb csomag hozzáadása után hiányzó fájlra utaló hibát kapunk a fordítótól, telepítenünk kell az azt tartalmazó TeX Live csomagot. Ha pl. a `bibentry` csomagot szeretnénk használni, futtassuk az alábbi parancsot:

```
$ apt-cache search bibentry
texlive-luatex - TeX Live: LuaTeX packages
```

Majd telepítsük fel a megfelelő TeX Live csomagot, jelen esetben a `texlive-lualatex`-et. (Egy `LaTeX` csomag több TeX Live csomagban is szerepelhet.)

Ha gyakran szerkesztünk más \LaTeX dokumentumokat is, kényelmes és biztos megoldás a teljes TeX Live disztribúció telepítése, ez azonban kb. 4 GB helyet igényel.

```
sudo apt-get install texlive-full
```

Chapter 4

A dolgozat formai kivitele

Az itt található információk egy része a BME VIK Hallgatói Képviselőlet által készített „Utolsó félév a villanykaron” c. munkából lett kis változtatásokkal átemelve. Az eredeti dokumentum az alábbi linken érhető el: <http://vik.hk/hirek/diplomafelev-howto-2015>.

4.1 A dolgozat kimérete

Szakdolgozat esetében minimum 30, 45 körüli ajánlott oldalszám lehet az iránymutató. De mindenképp érdemes rákérdezni a konzulensnél is az elvárásokra, mert tanszékenként változóak lehetnek az elvárások.

Mesterképzésen a Diplomatervezés 1 esetében a beszámoló még inkább az Önálló laboratóriumi beszámolókhöz hasonlít, tanszékenként eltérő formai követelményekkel, – egy legalább 30 oldal körüli dolgozat az elvárt – és az elmúlt fél éves munkáról szól. De egyben célszerű, ha ez a végleges diplomaterv alapja is. (A végleges 60-90 oldal körülbelül a hasznos részre nézve)

4.2 A dolgozat nyelve

Mivel Magyarországon a hivatalos nyelv a magyar, ezért alapértelmezésben magyarul kell megírni a dolgozatot. Aki külföldi posztgraduális képzésben akar részt venni, nemzetközi szintű tudományos kutatást szeretne végezni, vagy multinacionális cégnél akar elhelyezkedni, annak célszerű angolul megírnia diplomadolgozatát. Mielőtt a hallgató az angol nyelvű verzió mellett dönt, erősen ajánlott mérlegelni, hogy ez mennyi többletmunkát fog a hallgatónak jelenteni fogalmazás és nyelvhelyesség terén, valamint – nem utolsósorban – hogy ez mennyi többletmunkát fog jelenteni a konzulens illetve bíráló számára. Egy nehezen olvasható, netalán érthetetlen szöveg teher minden játékos számára.

4.3 A dokumentum nyomdatechnikai kivitele

A dolgozatot A4-es fehér lapra nyomtatva, 2,5 centiméteres margóval (+1 cm kötésbeni), 11–12 pontos betűmérettel, talpas betűtípussal és másfeles sorközzel célszerű elkészíteni.

Annak érdekében, hogy a dolgozat külsőleg is igényes munka benyomását keltse, érdemes figyelni az alapvető tipográfiai szabályok betartására [?].

Chapter 5

A L^AT_EX-sablon használata

Ebben a fejezetben röviden, implicit módon bemutatjuk a sablon használatának módját, ami azt jelenti, hogy sablon használata ennek a dokumentumnak a forráskódját tanulmányozva válik teljesen világossá. Amennyiben a szoftver-keretrendszer telepítve van, a sablon alkalmazása és a dolgozat szerkesztése L^AT_EX-ben a sablon segítségével tapasztalataink szerint jóval hatékonyabb, mint egy WYSWYG (*What You See is What You Get*) típusú szövegszerkesztő esetén (pl. Microsoft Word, OpenOffice).

5.1 Címkék és hivatkozások

A L^AT_EX dokumentumban címkéket (`\label`) rendelhetünk ábrákhoz, táblázatokhoz, fejezetekhez, listákhoz, képletekhez stb. Ezekre a dokumentum bármely részében hivatkozhatunk, a hivatkozások automatikusan feloldásra kerülnek.

A sablonban makrókat definiáltunk a hivatkozások megkönnyítéséhez. Ennek megfelelően minden ábra (*figure*) címkéje `fig:` kulcsszóval kezdődik, míg minden táblázat (*table*), képlet (*equation*), fejezet (*section*) és lista (*listing*) rendre a `tab:`, `eq:`, `sec:` és `lst:` kulcsszóval kezdődik, és a kulcsszavak után tetszőlegesen választott címke használható. Ha ezt a konvenciót betartjuk, akkor az előbbi objektumok számára rendre a `\figref`, `\tabref`, `\eqref`, `\sectref` és `\listref` makrókkal hivatkozhatunk. A makrók paramétere a címke, amelyre hivatkozunk (a kulcsszó nélkül). Az összes említett hivatkozástípus, beleértve az `\url` kulcsszóval bevezetett web-hivatkozásokat is a `hyperref`¹ csomagnak köszönhetően aktívak a legtöbb PDF-nézegetőben, rájuk kattintva a dokumentum megfelelő oldalára ugrik a PDF-néző vagy a megfelelő linket megnyitja az alapértelmezett böngészővel. A `hyperref` csomag a kimeneti PDF-dokumentumba könyvjelzőket is készít a tartalomjegyzékből. Ez egy szintén aktív tartalomjegyzék, amelynek elemeire kattintva a nézegető behozza a kiválasztott fejezetet.

5.2 Ábrák és táblázatok

Használjunk vektorgrafikus ábrákat, ha van rá módunk. PDFLaTeX használata esetén PDF formátumú ábrákat lehet beilleszteni könnyen, az EPS (PostScript) vektorgrafikus képfarmátum beillesztését a PDFLaTeX közvetlenül nem támogatja (de lehet konvertálni,

¹Segítségével a dokumentumban megjelenő hivatkozások nem csak dinamikussá válnak, de színeztethetők is, bővebben erről a csomag dokumentációjában találunk. Ez egyúttal egy példa lábjegyzet írására.

lásd később). Ha vektorgrafikus formában nem áll rendelkezésünkre az ábra, akkor a veszteségmentes PNG, valamint a veszteséges JPEG formátumban érdemes elmenteni. Figyeljünk arra, hogy ilyenkor a képek felbontása elég nagy legyen ahhoz, hogy nyomtatásban is megfelelő minőséget nyújtson (legalább 300 dpi javasolt). A dokumentumban felhasznált képfájlokat a dokumentum forrása mellett érdemes tartani, archiválni, mivel ezek hiányában a dokumentum nem fordul újra. Ha lehet, a vektorgrafikus képeket vektorgrafikus formátumban is érdemes elmenteni az újrafelhasználhatóság (az átszerkeszthetőség) érdekében.

Kapcsolási rajzok legtöbbször kimásolhatók egy vektorgrafikus programba (pl. CorelDraw) és onnan nagyobb felbontással raszterizálva kimenthetőek PNG formátumban. Ugyanakkor kiváló ábrák készíthetők Microsoft Visio vagy hasonló program használatával is: Visio-ból az ábrák közvetlenül PDF-be is menthetők.

Lehetőségeink Matlab ábrák esetén:

- Képernyőlopás (*screenshot*) is elfogadható minőségű lehet a dokumentumban, de általában jobb felbontást is el lehet érni más módszerrel.
- A Matlab ábrát a **File/Save As** opcióval lementhetjük PNG formátumban (ugyanaz itt is érvényes, mint korábban, ezért nem javasoljuk).
- A Matlab ábrát az **Edit/Copy figure** opcióval kimásolhatjuk egy vektorgrafikus programba is és onnan nagyobb felbontással raszterizálva kimenthetjük PNG formátumban (nem javasolt).
- Javasolt megoldás: az ábrát a **File/Save As** opcióval EPS *vektorgrafikus* formátumban elmentjük, PDF-be konvertálva beillesztjük a dolgozatba.

Az EPS kép az `epstopdf` programmal² konvertálható PDF formátumba. Célszerű egy batch-fájlt készíteni az összes EPS ábra lefordítására az alábbi módon (ez Windows alatt működik).

```
@echo off
for %%j in (*.eps) do (
    echo converting file "%%j"
    epstopdf "%%j"
)
echo done .
```

Egy ilyen parancsfájl (`convert.cmd`) elhelyeztük a sablon `figures\eps` könyvtárba, így a felhasználónak csak annyi a dolga, hogy a `figures\eps` könyvtárba kimenti az EPS formátumú vektorgrafikus képet, majd lefuttatja a `convert.cmd` parancsfájlt, ami PDF-be konvertálja az EPS fájlt.

Ezek után a PDF-ábrát ugyanúgy lehet a dokumentumba beilleszteni, mint a PNG-t vagy a JPEG-et. A megoldás előnye, hogy a lefordított dokumentumban is vektorgrafikusan tárolódik az ábra, így a mérete jóval kisebb, mintha raszterizáltuk volna beillesztés előtt. Ez a módszer minden – az EPS formátumot ismerő – vektorgrafikus program (pl. CorelDraw) esetén is használható.

A képek beillesztésére a chapter 3ben mutattunk be példát (figure 3.1). Az előző mondatban egyúttal az automatikusan feloldódó ábrahivatkozásra is láthatunk példát. Több képfájl is beilleszthetünk egyetlen ábrába. Az egyes képek közötti horizontális és vertikális margót metrikusan szabályozhatjuk (figure 5.1). Az ábrák elhelyezését számtalan

²a korábban említett L^AT_EX-disztribúciókban megtalálható

tipográfiai szabály egyidejű teljesítésével a fordító maga végzi, a dokumentum írója csak preferenciáit jelezheti a fordító felé (olykor ez bosszúságot is okozhat, ilyenkor pl. a kép méretével lehet játszani).

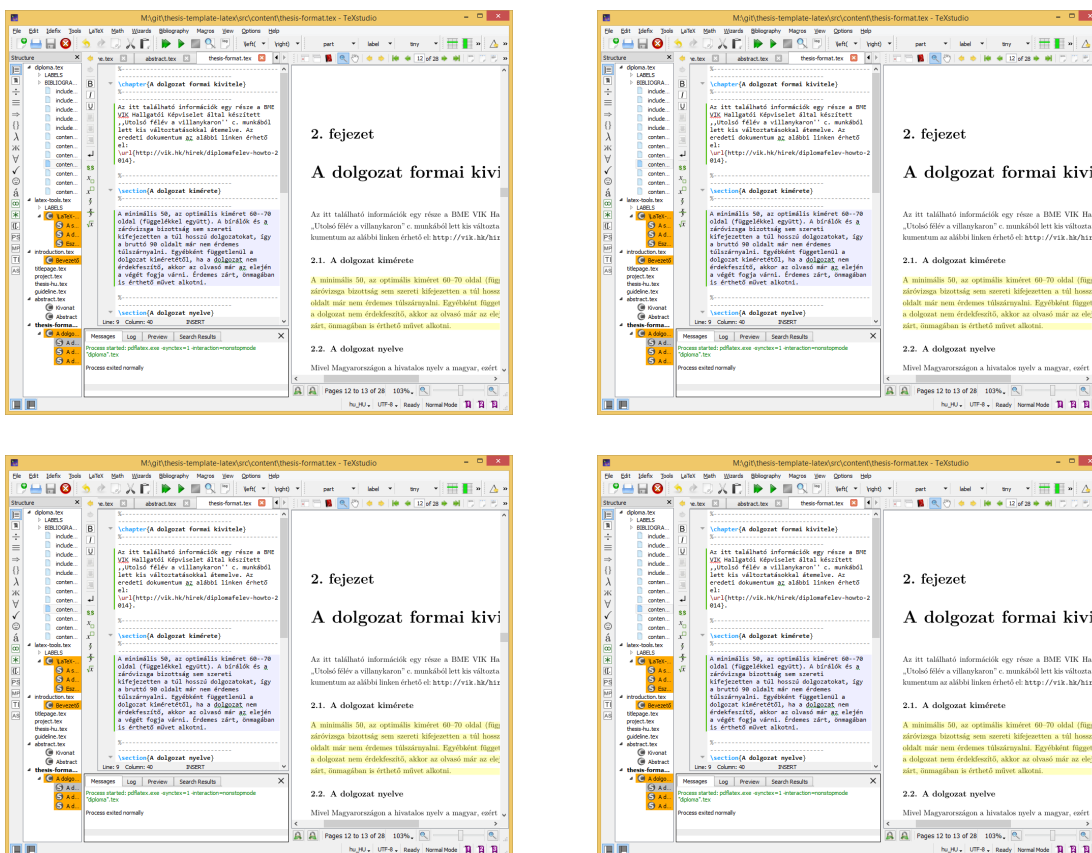

Figure 5.1: Több képfájl beillesztése esetén térközőket is érdemes használni.

A táblázatok használatára az 5.1 táblázat mutat példát. A táblázatok formázásához hasznos tanácsokat találunk a `booktabs` csomag dokumentációjában.

Órajel	Frekvencia	Cél pin
CLKA	100 MHz	FPGA CLK0
CLKB	48 MHz	FPGA CLK1
CLKC	20 MHz	Processzor
CLKD	25 MHz	Ethernet chip
CLKE	72 MHz	FPGA CLK2
XBUF	20 MHz	FPGA CLK3

Table 5.1: Az órajel-generátor chip órajel-kimenetei.

5.3 Felsorolások és listák

Számozatlan felsorolásra mutat példát a jelenlegi bekezdés:

- *első bajusz*: ide lehetne írni az első elem kifejtését,
- *második bajusz*: ide lehetne írni a második elem kifejtését,

- *ez meg egy szakáll:* ide lehetne írni a harmadik elem kifejtését.

Számozott felsorolást is készíthetünk az alábbi módon:

1. *első bajusz:* ide lehetne írni az első elem kifejtését, és ez a kifejtés így néz ki, ha több sorosra sikeredik,
2. *második bajusz:* ide lehetne írni a második elem kifejtését,
3. *ez meg egy szakáll:* ide lehetne írni a harmadik elem kifejtését.

A felsorolásokban sorok végén vessző, az utolsó sor végén pedig pont a szokásos írásjel. Ez alól kivételt képezhet, ha az egyes elemek több teljes mondatot tartalmaznak.

Listákban a dolgozat szövegétől elkülönítendő kódrészleteket, programsorokat, pszeudokódokat jeleníthetünk meg (5.1. kódrészlet).

```
\begin{enumerate}
  \item \emph{első bajusz:} ide lehetne írni az első elem kifejtését,
    és ez a kifejtés így néz ki, ha több sorosra sikeredik,
  \item \emph{második bajusz:} ide lehetne írni a második elem kifejtését,
  \item \emph{ez meg egy szakáll:} ide lehetne írni a harmadik elem kifejtését.
\end{enumerate}
```

Listing 5.1: A fenti számozott felsorolás \LaTeX -forráskódja

A lista keretét, háttérszínét, egész stílusát megválaszthatjuk. Ráadásul különféle programnyelveket és a nyelveken belül kulcsszavakat is definiálhatunk, ha szükséges. Erről bővebbet a `listings` csomag hivatalos leírásában találhatunk.

5.4 Képletek

Ha egy formula nem túlságosan hosszú, és nem akarjuk hivatkozni a szövegből, mint például a $e^{i\pi} + 1 = 0$ képlet, *szövegközi képletként* szokás leírni. Csak, hogy másik példát is lássunk, az $U_i = -d\Phi/dt$ Faraday-törvény a $\text{rot } E = -\frac{dB}{dt}$ differenciális alakban adott Maxwell-egyenlet felületre vett integráljából vezethető le. Látható, hogy a \LaTeX -fordító a sorközöket betartja, így a szöveg szedése esztétikus marad szövegközi képletek használata esetén is.

Képletek esetén az általános konvenció, hogy a kisbetűk skalárt, a kis félkövér betűk (\mathbf{v}) oszlopvektort – és ennek megfelelően \mathbf{v}^T sorvektort – a kapitális félkövér betűk (\mathbf{V}) mátrixot jelölnek. Ha ettől el szeretnénk térni, akkor az alkalmazni kívánt jelölésmódot célszerű külön alfejezetben definiálni. Ennek megfelelően, amennyiben \mathbf{y} jelöli a mérések vektorát, $\boldsymbol{\vartheta}$ a paraméterek vektorát és $\hat{\mathbf{y}} = \mathbf{X}\boldsymbol{\vartheta}$ a paraméterekben lineáris modellt, akkor a *Least-Squares* értelemben optimális paraméterbecslő $\hat{\boldsymbol{\vartheta}}_{LS} = (\mathbf{X}^T \mathbf{X})^{-1} \mathbf{X}^T \mathbf{y}$ lesz.

Emellett kiemelt, sorszámozott képleteket is megadhatunk, ennél az `equation` és a `eqnarray` környezetek helyett a korszerűbb `align` környezet alkalmazását javasoljuk (több okból, különféle problémák elkerülése végett, amelyekre most nem térünk ki). Tehát

$$\dot{\mathbf{x}} = \mathbf{A}\mathbf{x} + \mathbf{B}\mathbf{u}, \quad (5.1)$$

$$\mathbf{y} = \mathbf{C}\mathbf{x}, \quad (5.2)$$

ahol \mathbf{x} az állapotvektor, \mathbf{y} a mérések vektora és \mathbf{A} , \mathbf{B} és \mathbf{C} a rendszert leíró paramétermátrixok. Figyeljük meg, hogy a két egyenletben az egyenlőségjelek egymáshoz igazítva

jelennek meg, mivel a mindkettőt az & karakter előzi meg a kódban. Lehetőség van számozatlan kiemelt képlet használatára is, például

$$\begin{aligned}\dot{\mathbf{x}} &= \mathbf{Ax} + \mathbf{Bu}, \\ \mathbf{y} &= \mathbf{Cx}.\end{aligned}$$

Mátrixok felírására az $\mathbf{Ax} = \mathbf{b}$ inhomogén lineáris egyenlet részletes kifejtésével mutatunk példát:

$$\begin{bmatrix} a_{11} & a_{12} & \dots & a_{1n} \\ a_{21} & a_{22} & \dots & a_{2n} \\ \vdots & \vdots & \ddots & \vdots \\ a_{m1} & a_{m2} & \dots & a_{mn} \end{bmatrix} \begin{pmatrix} x_1 \\ x_2 \\ \vdots \\ x_n \end{pmatrix} = \begin{pmatrix} b_1 \\ b_2 \\ \vdots \\ b_m \end{pmatrix}. \quad (5.3)$$

A `\frac` utasítás hatékonyságát egy általános másodfokú tag átviteli függvényén keresztül mutatjuk be, azaz

$$W(s) = \frac{A}{1 + 2T\xi s + s^2T^2}. \quad (5.4)$$

A matematikai mód minden szimbólumának és képességének a bemutatására természetesen itt nincs lehetőség, de gyors referenciaként hatékonyan használhatók a következő linkek:

http://www.artofproblemsolving.com/LaTeX/AoPS_L_GuideSym.php,

<http://www.ctan.org/tex-archive/info/symbols/comprehensive/symbols-a4.pdf>,

<ftp://ftp.ams.org/pub/tex/doc/amsmath/short-math-guide.pdf>.

Ez pedig itt egy magyarázat, hogy miért érdemes `align` környezetet használni:

<http://texblog.net/latex-archive/math/eqnarray-align-environment/>.

5.5 Irodalmi hivatkozások

Egy \LaTeX dokumentumban az irodalmi hivatkozások definíciójának két módja van. Az egyik a `\thebibliography` környezet használata a dokumentum végén, az `\end{document}` lezárás előtt.

```
\begin{thebibliography}{9}

\bibitem{Lamport94} Leslie Lamport, \emph{\LaTeX: A Document Preparation System}.
Addison Wesley, Massachusetts, 2nd Edition, 1994.

\end{thebibliography}
```

Ezek után a dokumentumban a `\cite{Lamport94}` utasítással hivatkozhatunk a forrásra. A fenti megadás viszonylag kötetlen, a szerző maga formázza az irodalomjegyzéket (ami gyakran inkonzisztens eredményhez vezet).

Egy sokkal professzionálisabb módszer a $\text{Bi}\text{\TeX}$ használata, ezért ez a sablon is ezt támogatja. Ebben az esetben egy külön szöveges adatbázisban definiáljuk a forrásmunkákat, és egy külön stílusfájl határozza meg az irodalomjegyzék kinézetét. Ez, összhangban azzal, hogy külön formátumkonvenció határozza meg a folyóirat-, a könyv-, a konferenciakikötés- stb. hivatkozások kinézetét az irodalomjegyzékben (a sablon használata esetén ezzel nem is kell foglalkoznia a hallgatónak, de az eredményt célszerű ellenőrizni). felhasznált hivatkozások adatbázisa egy `.bib` kiterjesztésű szöveges fájl, amelynek szerkezetét a 5.2 kódrészlet demonstrálja. A forrásmunkák bevitelekor a sor végi vesszők külön figyelmet igényelnek, mert hiányuk a $\text{Bi}\text{\TeX}$ -fordító hibaüzenetét eredményezi. A forrásmunkákat

típus szerinti kulcsszó vezeti be (@book könyv, @inproceedings konferenciakiadványban megjelent cikk, @article folyóiratban megjelent cikk, @techreport valamelyik egyetem gondozásában megjelent műszaki tanulmány, @manual műszaki dokumentáció esetén stb.). Nemcsak a megjelenés stílusa, de a kötelezően megadandó mezők is típusról-típusra változnak. Egy jól használható referencia a <http://en.wikipedia.org/wiki/BibTeX> oldalon található.

```
@book{Wettl04,
  author   = {Ferenc Wettl and Gyula Mayer and Péter Szabó},
  publisher = {Panem Könyvkiadó},
  title    = {\LaTeX-kézikönyv},
  year     = {2004},
}

@article{Candy86,
  author      = {James C. Candy},
  journaltitle = {{IEEE} Trans.\ on Communications},
  month       = {01},
  note        = {\doi{10.1109/TCOM.1986.1096432}},
  number      = {1},
  pages       = {72--76},
  title       = {Decimation for Sigma Delta Modulation},
  volume      = {34},
  year        = {1986},
}

@inproceedings{Lee87,
  author      = {Wai L. Lee and Charles G. Sodini},
  booktitle   = {Proc.\ of the IEEE International Symposium on Circuits and Systems},
  location    = {Philadelphia, PA, USA},
  month       = {05-4--7},
  pages       = {459--462},
  title       = {A Topology for Higher Order Interpolative Coders},
  vol         = {2},
  year        = {1987},
}

@thesis{KissPhD,
  author      = {Peter Kiss},
  institution = {Technical University of Timi\c{s}oara, Romania},
  month       = {04},
  title       = {Adaptive Digital Compensation of Analog Circuit Imperfections for Cascaded Delta-Sigma Analog-to-Digital Converters},
  type        = {phdthesis},
  year        = {2000},
}

@manual{Schreier00,
  author      = {Richard Schreier},
  month       = {01},
  note        = {\url{http://www.mathworks.com/matlabcentral/fileexchange/}},
  organization = {Oregon State University},
  title       = {The Delta-Sigma Toolbox v5.2},
  year        = {2000},
}

@misc{DipPortal,
  author      = {{Budapesti űMszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Villamosmérnöki és Informatikai Kar}},
  howpublished = {\url{http://diplomaterv.vik.bme.hu/}},
  title       = {Diplomaterv portál (2011. február 26.)},
}

@incollection{Mkrtychev:1997,
  author      = {Mkrtychev, Alexey},
  booktitle   = {Logical Foundations of Computer Science},
  doi         = {10.1007/3-540-63045-7_27},
  editor      = {Adian, Sergei and Nerode, Anil},
  isbn        = {978-3-540-63045-6},
  pages       = {266-275},
  publisher    = {Springer Berlin Heidelberg},
}
```

```

series = {Lecture Notes in Computer Science},
title = {Models for the logic of proofs},
url = {http://dx.doi.org/10.1007/3-540-63045-7_27},
volume = {1234},
year = {1997},
}

```

Listing 5.2: Példa szöveges irodalomjegyzék-adatbázisra BibTeX használata esetén.

A stílusfájl egy `.sty` kiterjesztésű fájl, de ezzel lényegében nem kell foglalkozni, mert vannak beépített stílusok, amelyek jól használhatók. Ez a sablon a BiBTeX-et használja, a hozzá tartozó adatbázisfájl a `mybib.bib` fájl. Megfigyelhető, hogy az irodalomjegyzéket a dokumentum végére (a `\end{document}` utasítás elé) beillesztett `\bibliography{mybib}` utasítással hozhatjuk létre, a stílusát pedig ugyanitt a `\bibliographystyle{plain}` utasítással adhatjuk meg. Ebben az esetben a `plain` előre definiált stílust használjuk (a sablonban is ezt állítottuk be). A `plain` stíluson kívül természetesen számtalan más előre definiált stílus is létezik. Mivel a `.bib` adatbázisban ezeket megadtuk, a BiBTeX-fordító is meg tudja különböztetni a szerzőt a címtől és a kiadótól, és ez alapján automatikusan generálódik az irodalomjegyzék a stílusfájl által meghatározott stílusban.

Az egyes forrásmunkákra a szövegből továbbra is a `\cite` paranccsal tudunk hivatkozni, így az 5.2. kódrészlet esetén a hivatkozások rendre `\cite{Wettl04}`, `\cite{Candy86}`, `\cite{Lee87}`, `\cite{KissPhD}`, `\cite{Schreirer00}`, `\cite{Mkrtychev:1997}` és `\cite{DipPortal}`. Az egyes forrásmunkák sorszáma az irodalomjegyzék bővítésekor változhat. Amennyiben az aktuális számhoz illeszkedő névelőt szeretnénk használni, használjuk az `\acite{}` parancsot.

Az irodalomjegyzékben alapértelmezésben csak azok a forrásmunkák jelennek meg, amelyekre található hivatkozás a szövegben, és ez így alapvetően helyes is, hiszen olyan forrásmunkákat nem illik az irodalomjegyzékbe írni, amelyekre nincs hivatkozás.

Mivel a fordítási folyamat során több lépésben oldódnak fel a szimbólumok, ezért gyakran többször is le kell fordítani a dokumentumot. Ilyenkor ez első 1-2 fordítás esetleg szimbólum-feloldásra vonatkozó figyelmeztető üzenettel zárul. Ha hibaüzenettel zárul bármelyik fordítás, akkor nincs értelme megismételni, hanem a hibát kell megkeresni. A `.bib` fájl megváltoztatáskor sokszor nincs hatása a változtatásnak azonnal, mivel nem mindig fut újra a BibTeX fordító. Ezért célszerű a változtatás után azt manuálisan is lefuttatni (TeXstudio esetén Tools/Bibliography).

Hogy a szövegbe ágyazott hivatkozások kinézetét demonstráljuk, itt most sorban meghivatkozunk a `[?]`, `[?]`, `[?]`, `[?]`, `[?]` és a `[?]`³ forrásmunkát, valamint a `[?]` weboldalt.

Megjegyzendő, hogy az ékezetes magyar betűket is tartalmazó `.bib` fájl az `inputenc` csomaggal betöltött `latin2` betűkészlet miatt fordítható. Ugyanez a `.bib` fájl hibaüzenettel fordul egy olyan dokumentumban, ami nem tartalmazza a `\usepackage[latin2]{inputenc}` sort. Speciális igény esetén az irodalmi adatbázis általánosabb érvényűvé tehető, ha az ékezetes betűket speciális latex karakterekkel helyettesítjük a `.bib` fájlban, pl. á helyett `\'{a}`-t vagy ő helyett `\H{o}`-t írunk.

³Informatikai témában gyakran hivatkozunk cikkeket a Springer LNCS valamely kötetéből, ez a hivatkozás erre mutat egy helyes példát.

Irodalomhivatkozásokat célszerű először olyan szolgáltatásokban keresni, ahol jó minőségű bejegyzések találhatók (pl. ACM Digital Library,⁴ DBLP,⁵ IEEE Xplore,⁶ SpringerLink⁷) és csak ezek után használni kevésbé válogatott forrásokat (pl. Google Scholar⁸). A jó minőségű bejegyzéseket is érdemes megfelelően tisztítani.⁹ A sablon angol nyelvű változatában használt `plainnat` beállítás egyik sajátossága, hogy a cikkhez generált hivatkozás a cikk DOI-ját és URL-jét is tartalmazza, ami gyakran duplikátumhoz vezet – érdemes tehát a DOI-kat tartalmazó URL mezőket törölni.

5.6 A dolgozat szerkezete és a forrásfájlok

A diplomatervsablonban a TeX fájlok két alkönyvtárban helyezkednek el. Az `include` könyvtárban azok szerepelnek, amiket tipikusan nem kell szerkeszteniük, ezek a sablon részei (pl. címdal). A `content` alkönyvtárban pedig a saját munkánkat helyezhetjük el. Itt érdemes az egyes fejezeteket külön TeX állományokba rakni.

A diplomatervsablon (a kari irányelvek szerint) az alábbi fő fejezetekből áll:

1. 1 oldalas *tájékoztató* a szakdolgozat/diplomaterv szerkezetéről (`include/guideline.tex`), ami a végső dolgozatból törlendő,
2. *feladatkiírás* (`include/project.tex`), a dolgozat nyomtatott verziójában ennek a helyére kerül a tanszék által kiadott, a tanszékvezető által aláírt feladatkiírás, a dolgozat elektronikus verziójába pedig a feladatkiírás egyáltalán ne kerüljön bele, azt külön tölti fel a tanszék a diplomaterv-honlapra,
3. *címdal* (`include/titlepage.tex`),
4. *tartalomjegyzék* (`thesis.tex`),
5. a diplomatervező *nyilatkozata* az önálló munkáról (`include/declaration.tex`),
6. 1-2 oldalas tartalmi *összefoglaló* magyarul és angolul, illetve elkészíthető még további nyelveken is (`content/abstract.tex`),
7. *bevezetés*: a feladat értelmezése, a tervezés célja, a feladat indokoltsága, a diplomaterv felépítésének rövid összefoglalása (`content/introduction.tex`),
8. sorszámmal ellátott *fejezetek*: a feladatkiírás pontosítása és részletes elemzése, előzmények (irodalomkutatás, hasonló alkotások), az ezekből levonható következtetések, a tervezés részletes leírása, a döntési lehetőségek értékelése és a választott megoldások indoklása, a megtervezett műszaki alkotás értékelése, kritikai elemzése, továbbfejlesztési lehetőségek,
9. esetleges *köszönetnyilvánítások* (`content/acknowledgement.tex`),
10. részletes és pontos *irodalomjegyzék* (ez a sablon esetében automatikusan generálódik a `thesis.tex` fájlban elhelyezett `\bibliography` utasítás hatására, az `section 5.5`-ben leírtak szerint),

⁴<https://dl.acm.org/>

⁵<http://dblp.uni-trier.de/>

⁶<http://ieeexplore.ieee.org/>

⁷<https://link.springer.com/>

⁸<http://scholar.google.com/>

⁹<https://github.com/FTSRG/cheat-sheets/wiki/BibTeX-Fixing-entries-from-common-sources>

11. függelék (content/appendices.tex).

A sablonban a fejezetek a `thesis.tex` fájlba vannak beillesztve `\include` utasítások segítségével. Lehetőség van arra, hogy csak az éppen szerkesztés alatt álló `.tex` fájlt fordítsuk le, ezzel lerövidítve a fordítási folyamatot. Ezt a lehetőséget az alábbi kódrészlet biztosítja a `thesis.tex` fájlban.

```
\includeonly{
  guideline,%
  project,%
  titlepage,%
  declaration,%
  abstract,%
  introduction,%
  chapter1,%
  chapter2,%
  chapter3,%
  acknowledgement,%
  appendices,%
}
```

Ha az alábbi kódrészletben az egyes sorokat a `%` szimbólummal kikommentezzük, akkor a megfelelő `.tex` fájl nem fordul le. Az oldalszámok és a tartalomjegyek természetesen csak akkor billennek helyre, ha a teljes dokumentumot lefordítjuk.

5.7 Alapadatok megadása

A diplomaterv alapadatait (cím, szerző, konzulens, konzulens titulusa) a `thesis.tex` fájlban lehet megadni.

5.8 Új fejezet írása

A főfejezetek külön `content` könyvtárban foglalnak helyet. A sablonhoz 3 fejezet készült. További főfejezeteket úgy hozhatunk létre, ha új `TeX` fájlt készítünk a fejezet számára, és a `thesis.tex` fájlban, a `\include` és `\includeonly` utasítások argumentumába felvesszük az új `.tex` fájl nevét.

5.9 Definíciók, tételek, példák

Definition 11 (Fluxuskondenzátor téterőssége). Lorem ipsum dolor sit amet, consectetur adipiscing elit, sed do eiusmod tempor incididunt ut labore et dolore magna aliqua. Ut enim ad minim veniam, quis nostrud exercitation ullamco laboris nisi ut aliquip ex ea commodo consequat. ■

Example 1. *Példa egy példára. Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum.*

Theorem 1 (Kovács tétele). Duis aute irure dolor in reprehenderit in voluptate velit esse cillum dolore eu fugiat nulla pariatur. Excepteur sint occaecat cupidatat non proident, sunt in culpa qui officia deserunt mollit anim id est laborum. ■

Acknowledgements

Ez nem kötelező, akár törölhető is. Ha a szerző szükségét érzi, itt lehet köszönetet nyilvánítani azoknak, akik hozzájárultak munkájukkal ahhoz, hogy a hallgató a szakdolgozatban vagy diplomamunkában leírt feladatokat sikeresen elvégezze. A konzulensnek való köszönetnyilvánítás sem kötelező, a konzulensnek hivatalosan is dolga, hogy a hallgatót konzultálja.

Appendix

A.1 A TeXstudio felülete

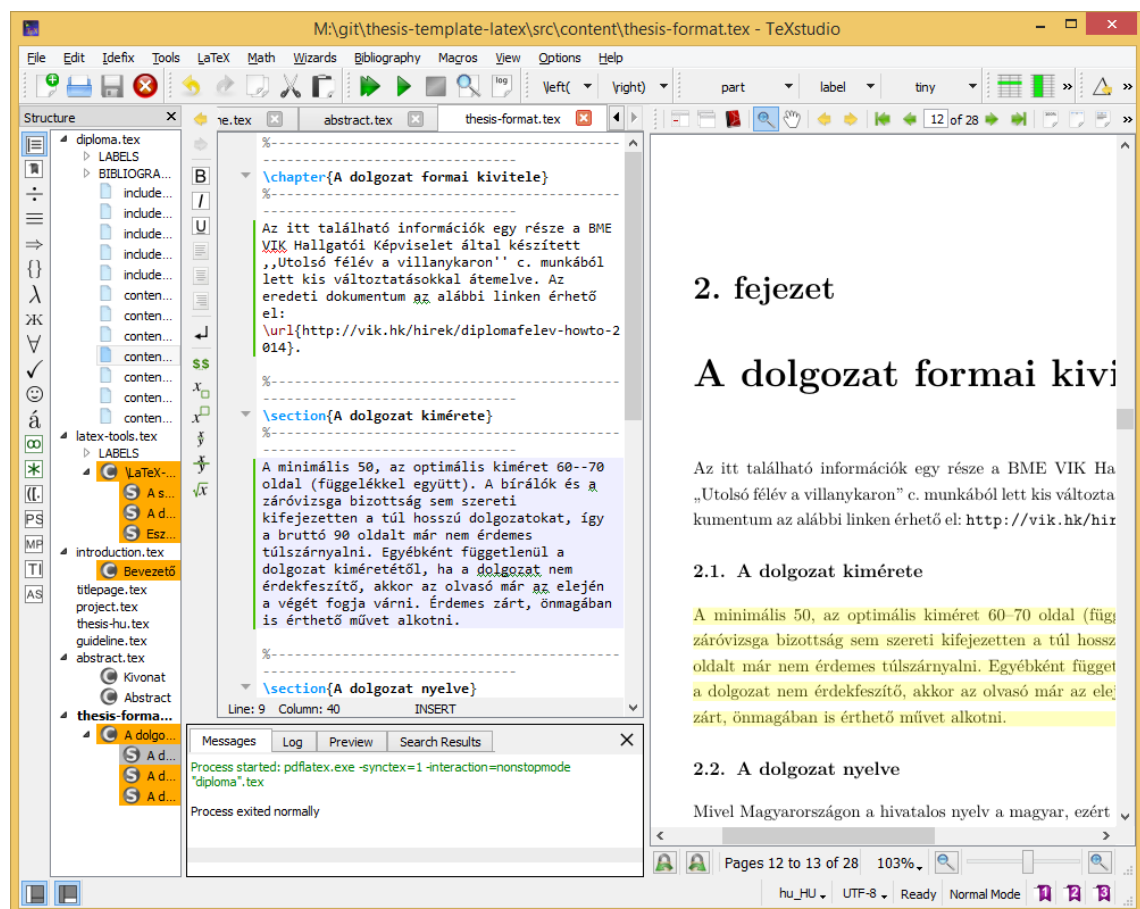

Figure A.1.1: A TeXstudio \LaTeX -szerkesztő.

A.2 Válasz az „Élet, a világmindenség, meg minden” kérdésére

A Pitagorasz-tételből levezetve

$$c^2 = a^2 + b^2 = 42. \quad (\text{A.2.1})$$

A Faraday-indukciós törvényből levezetve

$$\text{rot } E = -\frac{dB}{dt} \quad \longrightarrow \quad U_i = \oint_{\mathbf{L}} \mathbf{E} d\mathbf{l} = -\frac{d}{dt} \int_A \mathbf{B} d\mathbf{a} = 42. \quad (\text{A.2.2})$$